

Rada do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości

Załącznik nr 2

do Protokołu z 4. Posiedzenia

Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości

dn. 30 czerwca 2025 r. w Warszawie,

Ministerstwo Sprawiedliwości, Aleje Ujazdowskie 11

Uchwała nr 13/2025

Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości

z dnia 30 czerwca 2025 roku

**w sprawie rekomendacji nowelizacji Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r.
Kodeks postępowania cywilnego w zakresie zmiany brzmienia art. 47 § 1.**

§ 1

Na podstawie §2 ust. 3 Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 marca 2025 w sprawie Powołania Rady do spraw ławników przy Ministrze Sprawiedliwości oraz §2 ust. 3 Regulaminu Pracy Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości Rada uchwala rekomendację nowelizacji Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego w zakresie zmiany brzmienia art. 47 § 1 poprzez nadanie mu brzmienia:

Art. 47 § 1: „W pierwszej instancji sąd w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników rozpoznaje sprawy z zakresu prawa pracy oraz sprawy ze stosunków rodzinnych, z wyjątkiem spraw o alimenty.”

§ 2

Usankcjonowany w art. 182 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości obecny jest aktualnie w ustawach procesowych określających rodzaj spraw rozpoznawanych z udziałem ławników jedynie symbolicznie. Nie służy to, z jednej strony budowaniu praworządności, a szczególnie kształtowaniu odpowiedzialności obywateli za funkcjonowanie sądów powszechnych. Z drugiej strony prowadzi też do alienacji sędziów etatowych, co ostatecznie skutkuje osłabieniem niezależności sądów i niezawisłości sędziów, ponieważ sędziowie etatowi jako grupa zawodowa bez bezpośredniego wsparcia obywateli nie mają możliwości prowadzenia efektywnego dialogu z władzą ustawodawczą i wykonawczą. Rozszerzenie kognicji sędziów społecznych [ławników] jest więc niezbędnym warunkiem przywrócenia równowagi między władzą sądowniczą a ustawodawczą i wykonawczą oraz budowy demokratycznego, transparentnego i sprawnego wymiaru sprawiedliwości.

Prof. UAM dr hab. Piotr W. Juchacz

Przewodniczący Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości

Załącznik do Uchwały nr 13/2025: Uzasadnienie

Uzasadnienie do Uchwały nr 13/2025
Rady do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości
z dnia 30 czerwca 2025 roku
w sprawie rekomendacji nowelizacji Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r.
Kodeks postępowania cywilnego w zakresie zmiany brzmienia art. 47 § 1

Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości został w ostatnich dwudziestu latach znacznie ograniczony na skutek zmniejszenia liczby spraw, które są rozpoznawane z udziałem ławników. Do istotnego ograniczenia doszło nie tylko w sprawach karnych, ale również w zakresie spraw pracowniczych i rodzinnych. Brak jest tymczasem jakichkolwiek danych potwierdzających, iż ograniczenie to usprawniło postępowania sądowe w tych sprawach.

Propozycja poszerzenia kognicji sędziów społecznych [ławników] w sprawach z zakresu prawa pracy i z zakresu stosunków rodzinnych wpisuje się w szerszą wizję budowy obywatelskiego wymiaru sprawiedliwości, w którym przywrócony jest szeroki udział społeczeństwa w jego sprawowaniu. Sąd, w składzie którego funkcjonują obywatele, którzy wnoszą swoje doświadczenie życiowe, a w sprawach pracowniczych również wiedzę merytoryczną i kompetencje praktyczne wynikające z doświadczenia zawodowego (art. 158 § 3 u.p.u.s.p.) będzie posiadał większą legitymizację społeczną,

Zmiana brzmienia art. 47 § 1 k.p.c. ma zatem służyć przywróceniu udziału sędziów społecznych [ławników] w sprawach zakresu prawa pracy i z zakresu stosunków rodzinnych, z wyjątkiem spraw o alimenty.

Przepis ten do 28 lipca 2007 r. miał brzmienie zgodne z aktualnie proponowanym, tj. wskazywał, że w pierwszej instancji sąd w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników rozpoznaje sprawy z zakresu prawa pracy oraz sprawy ze stosunków rodzinnych, z wyjątkiem spraw o alimenty.

Następnie zmieniono treść art. 47 § 1 k.p.c. (art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 marca 2007 r. (Dz.U.07.112.766) zmieniającej m.in. ustawę z dniem 28 lipca 2007 r.) nadając mu następujące brzmienie:

Art. 47.

§ 1. W pierwszej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 2. W pierwszej instancji sąd w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników rozpoznaje sprawy:

- 1) z zakresu prawa pracy o:
 - a) ustalenie istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy,
 - b) naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu i o roszczenia z tym związane,
 - c) odszkodowanie lub zadośćuczynienie w wyniku stosowania mobbingu;

- 2) ze stosunków rodzinnych o:
 - a) rozwód,
 - b) separację,
 - c) unieważnienie uznania dziecka,

W *Uzasadnieniu* tej zmiany wskazano, że jakkolwiek Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości (art. 182) to nie zawiera wskazania formy tego udziału, odsyłając w tym względzie do przepisów ustaw. Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.) obywatele biorą udział w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości przez udział ławników w rozpoznawaniu spraw przed sądami na prawach równych z sędziami etatowymi.

Proponując radykalne ograniczenie kognicji ławników projektodawca powołał się na okoliczność, że od szeregu lat obserwowana jest w praktyce tendencja do ograniczenia udziału ławników w składach sądujących we wszystkich kategoriach spraw.

Przewrotność tej argumentacji polegała na uzasadnianiu antyobywatelskich działań wcześniejszymi działaniami tego typu i nieakceptowalnym wyciąganiu z faktów (ograniczenie udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości) wniosków o słuszności normy (należy tak czynić).

Projekt – zgodnie z deklaracjami jego twórców - miał służyć rzekomej potrzebie zminimalizowania instytucji sądów ławniczych „na rzecz sądownictwa zawodowego, wysoko kwalifikowanego i usytuowanego na poziomie uwieńczenia kariery prawniczej” (s. 1). Wskazano na konieczność zmian ukierunkowanych na zapewnienie składu zawodowego, by wymiar sprawiedliwości pełnił funkcję, jaka przypada mu w demokratycznym państwie prawa, zarówno jako gwarant praworządności, jak i trzecia władza stwarzająca obywatelom poczucie bezpieczeństwa i ochrony ich praw, zwłaszcza w sprawach o większym ciężarze gatunkowym i ze znacznym stopniem skomplikowania prawa, wymagającym profesjonalnego przygotowania do jego stosowania.

Całkowicie jednak zignorowano fakt, że nie ma praworządności bez uznania legitymizacji działań wymiaru sprawiedliwości przez obywateli. Zaś argumenty dotyczące profesjonalizacji były i pozostają chybione i oparte na całkowitym braku zrozumienia roli obywateli pełniących funkcję sędziów społecznych, których zadaniem nie jest uzupełnianie wiedzy prawniczej sędziego etatowego, lecz wprowadzenie do zasobu wiedzy składu orzekającego wiedzy innego typu niż prawnicza, wynikającej z doświadczenia życiowego i zawodowego.

Jednocześnie odwołano się do potrzeby ograniczenia niebagatelných kosztów społecznych wynikających z udziału czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w bardzo szerokim zakresie, przytaczając nie popartą żadnymi wyliczeniami kwotę „ponad 200 milionów złotych rocznie” (s. 1).

Wszakże epatowanie wysoką kwotą miało na celu jedynie wzmocnienie z góry przyjętego założenia o konieczności wyeliminowania obywateli z orzekania, gdyż rzeczywiste ówczesne koszty rekompensat dla ławników wynosiły około 38,5 mln PLN.

Wprowadzono zatem zasadę jednoosobowego rozpoznawania spraw w pierwszej instancji przez sędziego etatowego. Jednocześnie ustawa wymieniała rodzaje spraw, w których został utrzymany skład ławniczy. W ten sposób w przeważającej większości spraw cywilnych nastąpiło odejście od zasady udziału czynnika społecznego w wymiarze sprawiedliwości, a zarazem od zasady kolegialności. Uzasadniając dokonane zmiany, wskazywano, że udział ławników w postępowaniu cywilnym ma charakter wyłącznie formalny, gdyż nie posiadają oni wiedzy prawniczej koniecznej przy rozpoznawaniu spraw cywilnych. Doświadczenie z zakresu prawa pracy, które mają prezentować ławnicy przy rozpatrywaniu tego typu spraw, uznane zostało za trudne do uzyskania, a pomoc ławnika przy rozstrzygnięciu konkretnej sprawy – za nieznaczną.

Nie przywołano żadnych badań to potwierdzających wspierając własne założenia zmian własnymi uprzedzeniami i stereotypowymi przekonaniem.

Dodano, że sąd zajmuje się ścisłą interpretacją skomplikowanych przepisów prawa pracy. Poza tym sąd w składzie jednoosobowym, zdaniem projektodawcy, miał działać sprawniej.

To kolejne założenie, które nie znalazło potwierdzenia w okresie ostatnich 18 lat od wprowadzenia tych antyobywatelskich zmian.

W *Uzasadnieniu* zadeklarowano, że katalog spraw pozostawiony do rozstrzygnięcia w składach ławniczych określony został na podstawie kryterium doświadczenia życiowego i sprawiedliwości społecznej, które miały okazać się przydatne przy rozstrzygnięciu sprawy.

Jednakże w katalogu spraw, z orzekania w których ławnicy zostali wyeliminowani, znajduje się duża liczba takich, do których bez trudu można również zastosować te kryteria.

Podsumowując, Rada ds. Ławników niezmiennie stoi na stanowisku, że podstawową zasadą procesową w polskim systemie sprawiedliwości powinna być zasada kolegialnego orzekania w mieszanym składzie orzekającym. Rada nie kwestionuje, że udział ławników w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości niesie za sobą koszty. Są to jednak koszty konieczne, służące urzeczywistnieniu zasady konstytucyjnej. Jakkolwiek wolność, praworządność, niezawisłość i demokratyczna legitymizacja są bezcenne, to ich zapewnienie w praktyce sądowej ma swój wymiar fiskalny.

Pozostałe argumenty przyświecające projektodawcom ustawy ograniczającej kognicję ławników uległy dewaluacji, o ile kiedykolwiek miały wartość merytoryczną. Brak jest danych wskazujących na przyspieszenie rozpoznawania spraw w sprawach, w których sędziowie etatowi orzekają obecnie jednoosobowo. Niesprawdzalna jest przesłanka nieznaczonej pomocy ławników przy

rozstrzyganiu spraw. Do tego, konieczność profesjonalizacji przy stosowaniu prawa pozostaje na tym samym poziomie, skoro zawsze w składzie orzekającym występuje sędzia z wykształceniem prawniczym. Przecież sędzia etatowy niezależnie od tego, czy orzeka jednoosobowo, czy kolegium z sędziami społecznymi, posiada ten sam zasób wiedzy prawniczej. Natomiast w kolegium składzie orzekającym ta jego wiedza prawnicza zostaje uzupełniona i wzbogacona dodatkowymi rodzajami wiedzy wnoszonymi do tegoż składu orzekającego przez sędziów społecznych.

Nie ulega wątpliwości, że obywatelski wymiar sprawiedliwości, a więc z szerokim udziałem orzecznictwem obywateli, posiada większą legitymizację społeczną i stanowi lepszą gwarancję wobec wszelkich autorytarnych zakusów władzy, które zawsze wprowadzane były pod płaszczykiem rzekomej profesjonalizacji i zwiększonej efektywności. Rada do spraw Ławników przy Ministrze Sprawiedliwości rekomenduje, jako docelowy system wymiaru sprawiedliwości, model z szerokim udziałem obywateli, co oznacza przywrócenie jako podstawowej zasady kolegium orzekania w mieszanych składach orzekających w pierwszej instancji w sprawach rodzinnych i z zakresu prawa pracy, podobnie jak w sprawach karnych (Uchwała Rady nr 11/2025).

[oprac. M.K., P.W.J.]